

Ponowne wykorzystanie zbiorów cyfrowych z domeny publicznej

1. Wstęp

Wydaje się, że dyskusja o digitalizacji dziedzictwa koncentruje się obecnie przede wszystkim na wątkach związanych z udostępnianiem zbiorów. Liczba publikowanych online obiektów stanowi wyznacznik skuteczności projektów digitalizacyjnych. Sam fakt możliwości dotarcia do zbiorów pokazuje się - skądinąd słusznie - jako zmianę o charakterze rewolucyjnym. Brakuje jednak refleksji nad tym, czy i w jaki sposób te udostępniane zasoby są wykorzystywane.

Niniejsza broszura porusza ten problem. Została podzielona na dwie części: pierwsza prezentuje i krytycznie analizuje kilka modeli promocji ponownego wykorzystania zbiorów cyfrowych (*reuse*) z domeny publicznej, udostępnianych w Internecie przez instytucje sektora GLAM (*Galleries, Libraries, Archives, Museums*). Druga część poświęcona jest metodom i narzędziom mierzenia ponownego wykorzystania udostępnianych zbiorów.

Materiał odnosi się wyłącznie do metadanych oraz zbiorów dziedzictwa z domeny publicznej, tzn. takich, które nigdy nie były objęte ochroną przepisów a autorskich prawach majątkowych lub prawa te już wygasły. Takie zawężenie tematu pozwala pominąć większość problemów związanych z ograniczeniami prawnoautorskimi. W broszurze nie poruszono problemu udostępniania i reuse danych publicznych generowanych przez instytucje państwowe.

Broszura publikowana jest na licencji Creative Commons Uznanie Autorstwa - Na Tych Samych Warunkach (CC BY-SA) co oznacza, że można ją swobodnie kopiować, rozpowszechniać i edytować z zachowaniem warunków licencji. Więcej informacji na ten temat znaleźć można na stronie <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/pl/>

2. Wsparcie ponownego wykorzystania

2.1 Dlaczego warto wspierać ponowne wykorzystanie?

Uznajmy, że elementem misji instytucji dziedzictwa jest nie tylko jak najszersze udostępnianie zbiorów, którymi zarządza, ale także udostępnianie ich w sposób przynajmniej nie utrudniający ponownego wykorzystania. Naturalnie, udostępnianie to nigdy ze względu na ograniczenia związane z ochroną prywatności, prawem autorskim czy też możliwościami finansowymi i organizacyjnymi instytucji nie może mieć automatycznego i absolutnego charakteru. W przypadku zbiorów z domeny publicznej o ustalonym w sposób pewny statusie prawnoautorskim nie ma jednak żadnych argumentów za ograniczaniem ich dostępności online oraz ograniczaniem ich ponownego wykorzystania.

Dlaczego warto wspierać ponowne wykorzystanie zbiorów z domeny publicznej?

1. Zbiory są udostępniane, aby mogły być wykorzystane

Po pierwsze, wynika to wprost z misji instytucji dziedzictwa i jest naturalną konsekwencją udostępniania zbiorów. W kulturze cyfrowej dostęp jest standardem, co widać w środowisku akademickim, wybierającym dziś Open Access jako optymalny model publikowania naukowego. Instytucje GLAM z wielką energią digitalizując i publikując online swoje zbiory nie stanowią już dziś awangardy - wypełniają po prostu pewną kulturową normę. Oczywiście w przypadku zasobów objętych ochroną prawnoautorską (np. współczesnych książek czy filmów) norma ta nie może być absolutyzowana i stawiana wyżej od praw własności intelektualnej. W przypadku zbiorów domeny publicznej czy zasobów finansowanych ze środków publicznych ten problem znika.

Sam dostęp nie oznacza jednak wolności wykorzystania. Wiele instytucji dziedzictwa publikuje zbiory z domeny publicznej, jednak ogranicza możliwość ich wykorzystania, stosując bariery prawne (np. dodatkowe licencje), wymagając opłat czy wprowadzając zabezpieczenia techniczne (konieczność logowania czy znaki wodne). Dopiero odejście od tych ograniczeń i zagwarantowanie każdemu pełnej wolności może być uznane za wypełnienie misji udostępniania zasobów dziedzictwa.

2. To reuse, a nie dostęp wzbogaca współczesne obiegi kultury

Sama digitalizacja i wprowadzenie do zasobów Internetu kolejnych kolekcji zbiorów z domeny publicznej nie oznacza, że automatycznie przywraca się je współczesnej kulturze. Dopiero ponowne wykorzystanie włącza je do obiegu.

3. Wykorzystanie zbiorów stanowi argument za dalszym finansowaniem digitalizacji

Digitalizacja i udostępnianie zbiorów z domeny publicznej nie są celami samymi w sobie. Wykorzystanie zbiorów stanowi ważny argument za dalszym wspieraniem projektów digitalizacyjnych.

4. Reuse generuje nową przestrzeń aktywności instytucji GLAM

Wykorzystywanie zdigitalizowanych zbiorów dziedzictwa daje instytucjom GLAM nową przestrzeń realizowania swojej misji edukacyjnej.

5. Reuse zbiorów daje poszczególnym instytucjom GLAM argument za ich wspieraniem

Możliwość wykazania się wykorzystaniem zdigitalizowanych zbiorów stanowi wartościowy argument w staraniach o pozyskiwanie środków na dalsze projekty digitalizacyjne.

- wynika wprost z misji instytucji (dostęp to nie jest coś niezwykłego, dostęp to standard, liczą się prawa i możliwość reuse)
- wzbogaca współczesne obiegi kultury i nauki o nowe wątki (vide txt z HiM), daje nowe spojrzenie na przeszłość
- poziom wykorzystania stanowi argument za dalszym wspieraniem digitalizacji

- daje GLAMom nową przestrzeń do działań edukacyjnych i misyjnych
- daje GLAMom argument za wspieraniem ich misji

Rozpoznawanie domeny publicznej

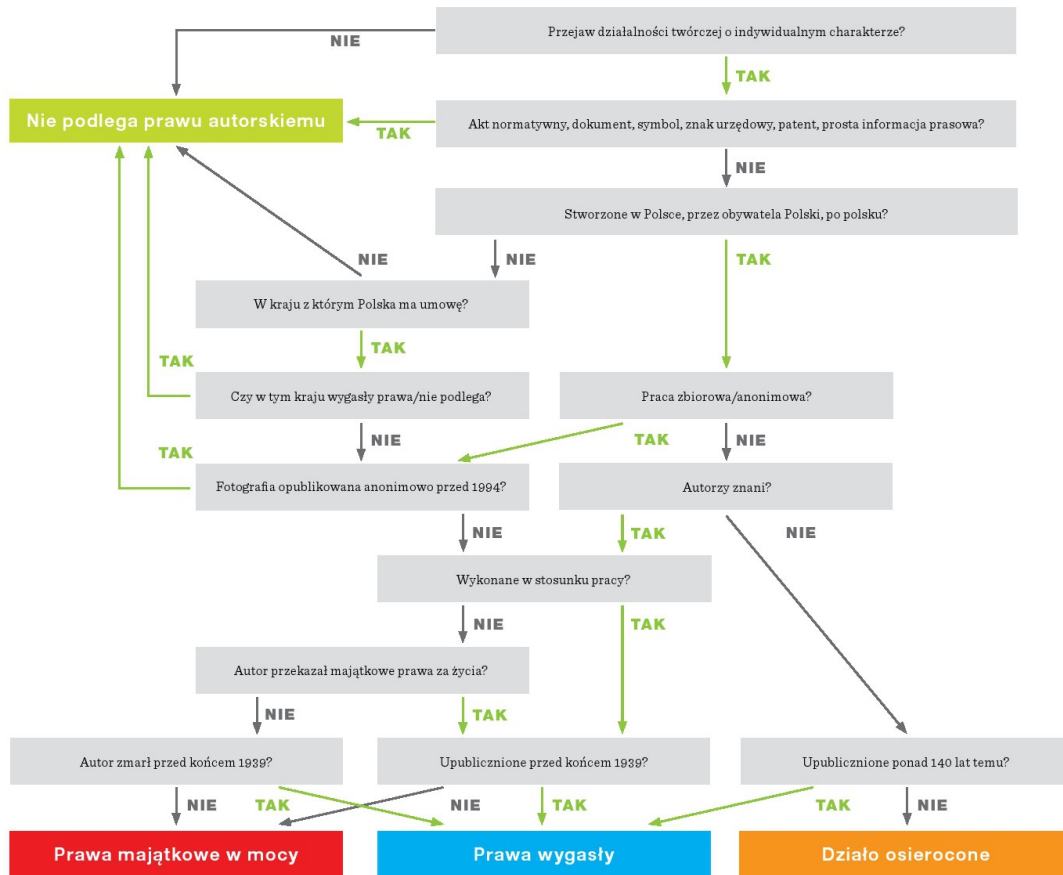
Domena publiczna

Czy mamy do czynienia z przejawem działalności twórczej o indywidualnym charakterze?

- Tak
- Nie

Wyślij odpowiedź

W ramach prac Koalicji Otwartej Edukacji zaprojektowano dostosowany do zapisów polskiego prawa autorskiego kalkulator Domeny publicznej. Ułatwia on ustalenie statusu prawnoautorskiego wybranego utworu poprzez zadawanie kolejno następujących po sobie pytań, dotyczących m.in. postaci interesującego nas materiału czy daty jego publikacji. Działanie kalkulatora opiera się na schemacie przygotowanym przez Tomasza Ganicza i udostępnionym pierwotnie w repozytorium Wikimedia Commons. Schemat ten, podobnie jak kalkulator, pozwala ustalić status prawnoautorski jedynie dla dzieł pierwotnych. Poniżej publikujemy jego opracowaną graficznie kopię, opublikowaną w broszurze „*Otwartość w publicznych instytucjach kultury*”, której współwydawcą jest Instytut Kultury Miejskiej.

28

© Tomasz Ganicz, 2011 CC BY-SA 3.0

© Justyna Hofmokl, Alek Tarkowski, Kamil Śliwowski 2011 CC BY-SA 3.0

Marcin Wilkowski